

En ungdomens vän i Amerika : Elbert Hubbard : karaktärsteckning

Milow, Cecilia,

8 A Br. Hubbard

HUBBARD, E.

Biogr.
Utbl.
(B)
o

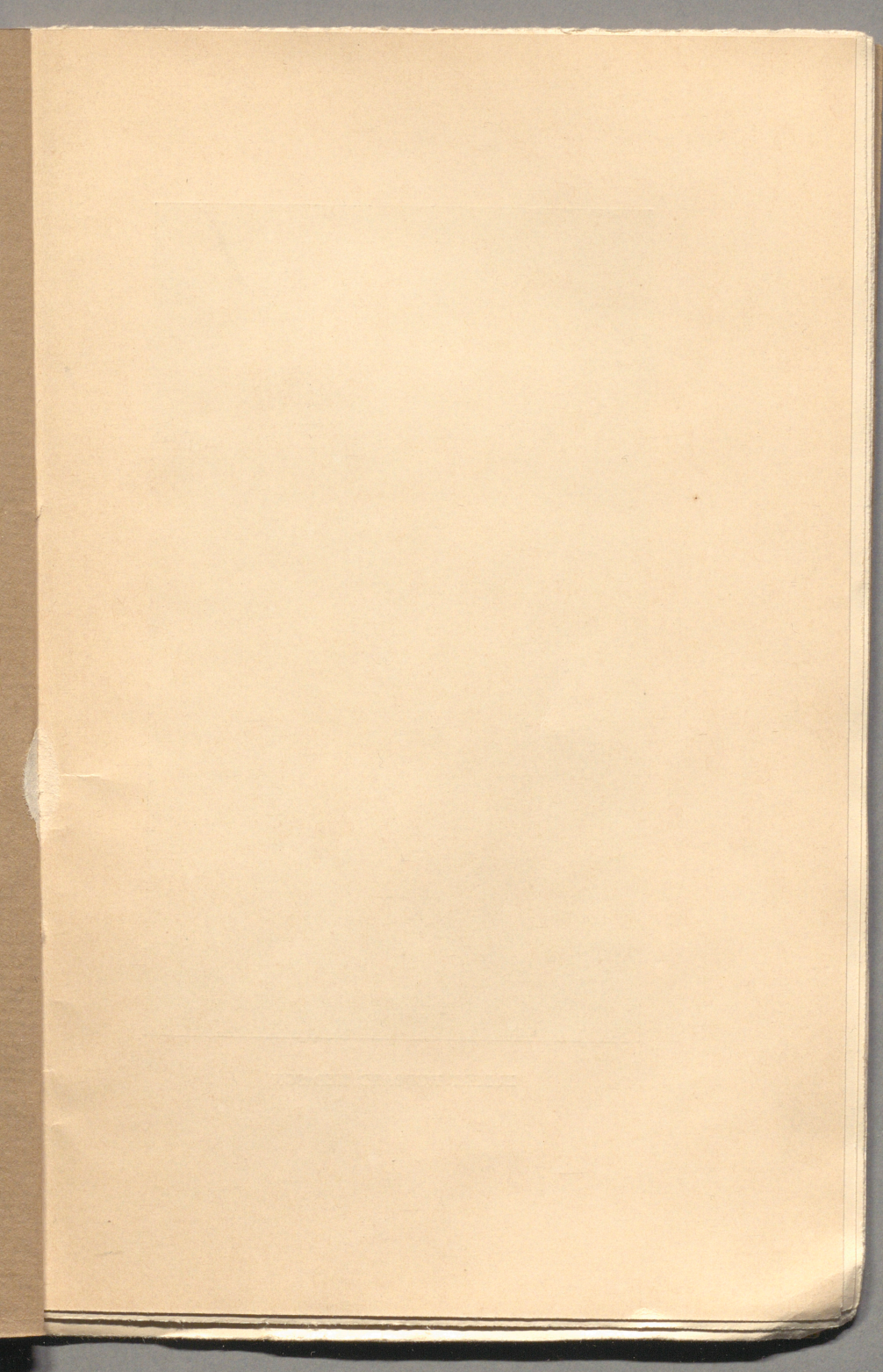

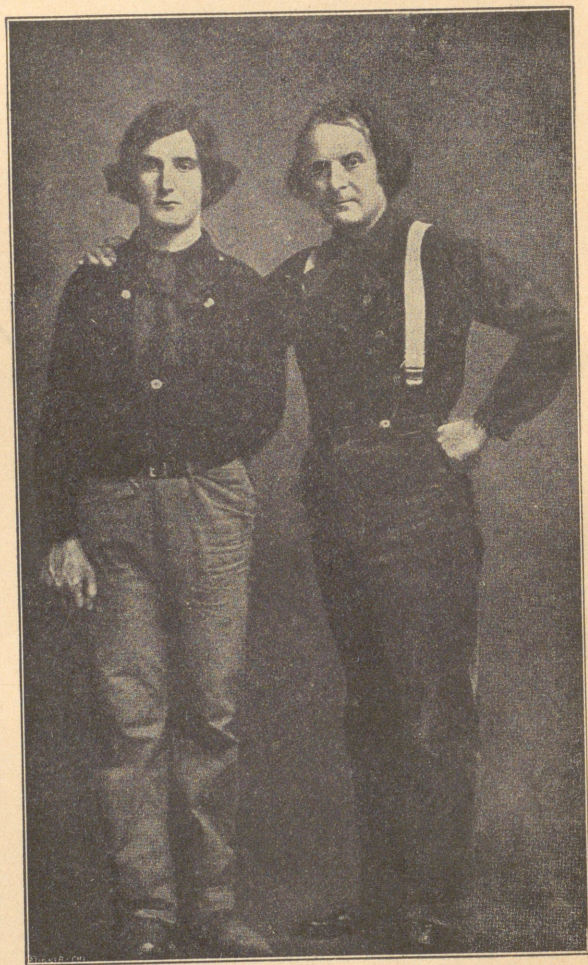
Säljes till förmån för Kungsholmens Ungdomsklubb, Stockholm.

Kungl. biblioteket

0 0000 000055832

ELBERT HUBBARD MED SON

EN UNGDOMENS VÄN

I

AMERIKA

KARAKTÄRSTECKNING

AF

CECILIA MILOW

STOCKHOLM, HUGO GEBER

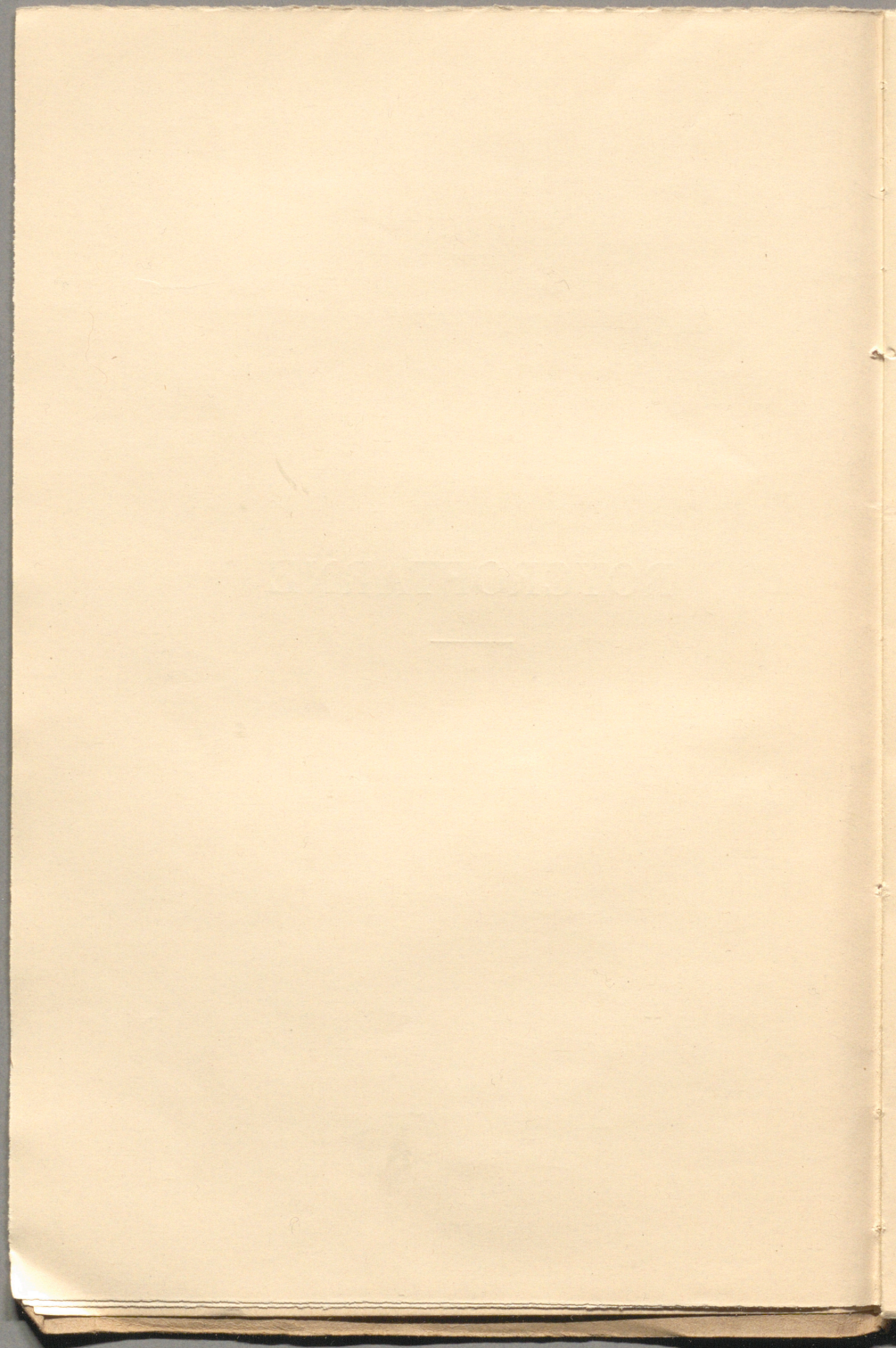

STOCKHOLM 1904

KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET. IDUNS TR.-A.-B.

ROYCROFTARNE

Under mitt besök i New-York åhörde jag en dag i Normal College en diskussion öfver »Ruskin och hans betydelse för folkupplysningen». Det var här jag första gången hörde talas om Roycroftarne i East-Aurora. Efter diskussionen presenterades för mig Mr Coolidge, skolans lärare i teckning, en, som man sade mig, lofvande artist. Med den älskvärda gästfrihet, som är amerikanarne egen, bjöd han mig hem till sig.

Han bodde i en af förstäderna tillsammans med sin hustru och en sextonårig dotter. Ett litet, hvitrappadt hus var deras, beläget midt i en väl vårdad trädgård. De hade fyra rum, ett kök, sängkammaren, arbetsrummet, som samtidigt var dotterns, och »fristaden», ett rum där de motogo gäster och kära vänner. Vintertiden intogo de i hvardagslag sina måltider i köket, om sommaren i vackert väder var verandan matsal. Alla tre förrättade husets sysslor. En gammal neger kom dagligen och rengjorde spiseln samt skurade och blankade knifvar och gafflar, dörrlås och mässingshandtag. Han var ett slags gårdvar och titulerade alltid husets fru »honey dear» (honungsbiten).

»Fristaden» var ett vackert, soligt hörnrum, fullt af blommor, vackra taflor och böcker. Mr

Coolidge var målare och bildhuggare, hans hustru skulptrice och lutspeleska, dottern en mycket skicklig brodös.

I ett litet hörnskåp, ett fullständigt konstverk, tillverkad af artisten och hans hustru, förvarades familjens bokskatt. På öfversta hyllan låg böcker-
nas bok. Ett arf från far till son bland puritanska förfäder vittnade de nötta läderpärmarna och blankslitna silfverspännena om dagligt och flitigt bruk. På de nedre hyllorna stodo, nötta äfven de, Shakespeares verk samt sida vid sida Lowell, Bryant, Longfellow, Emerson, Philip Brooks Ruskins arbeten och Elbert Hubbards »Little journeys to the homes of great men and good».

Framför det lilla skåpet hängde i en kedja från taket en romersk lampa, och lampan brann natt och dag.

Hvarje morgon gingo de tre in i det lilla vackra rummet, tog ned familjebibeln och läste tillsammans innan hvar och en gick till sitt dagsarbete. Därpå putsades, fylldes och tändes åter lampan, som svängde likt ett rökelsekar framför skåpet.

Jag gästade deras hem i två dagar. Då vi kl. 7 på aftonen slutat vår middag, hjälptes vi åt att diska och ställa undan servisen, hvarefter vi samlades i »fristaden», och under arbete, samtal och högläsning förflöt kvällens timmar. Mr Coolidge föreläste Elbert Hubbards »Little journeys». De berättade mig denne sällsamme mans lefnadssaga, och jag lyssnade, gripen af varmaste beundran för en lifsgärning, som helt säkert kom-

mer att lämna djupa och, som jag hoppas, varaktiga spår efter sig i tidens sand. Vid sidan af John Ruskin, William Morris, Leo Tolstoy, Henry Thoreau står Elbert Hubbard. Han som de är »en ropandes röst» i tiden.

»Ni måste göra hans bekantskap,» utbrast min värd entusiastiskt. »Jag är ledig i morgon, låt oss fara dit.»

»Men — jag är ju en okänd främling,» sade jag tveksamt.

»Alla som intressera sig för människor äro i släkt med Fra Elbertus, och ni blir mottagen som en husets vän,» förklarade Mr Coolidge. »Ni får ej lämna Amerika utan att hafva sett East-Aurora. Fra Elbertus är en tidens apostel och en profet. Han hjälper oss att lefva ett enkelt och ödmjukt lif i glad förtröstan på Gud och de gåfvor Han gifvit oss. Han lär oss lefva ett lif i skönhet och harmoni. Han är en individualist och en symbolist. Han vill att alla våra egodelar skola säga oss någonting, att vi därför skola vara noga i valet af egodelar och att vi skola älska och vårda dem. Enligt hans mening är *den* lyckligast, som har få egodelar, men äkta, äkta i den mening att de uttrycka nytta, skönhet, harmoni och sanning. Han lär oss, att vi måste beflita oss om att lefva ett lif i sanning, ett lif i själförgäten kärlek.»

Dagen därpå foro vi. Ja, jag har varit i morgonlandet East-Aurora. Jag har sett och hört Ali-Baba, St. Jerome och Fra Elbertus vid sitt arbete i kretsen af en skara ungdom, som af dem förvandlats från vildaste ligapojkar — och flickor till

nyttiga och dugliga samhällsmedlemmar. Under inflytandet som utstrålar från en stor karaktär blifva de goda, kärleksfulla, oegennyttiga människor. East-Aurora synes mig vara ett sannskyldigt Utopia, det lyckans land vi här hos oss borde söka förverkliga.

Byn East-Aurora ligger i staten New-York, tre svenska mil sydost om staden Buffalo. Ett tillhåll för dagdrifvare och ligaungdom skyddes den som en peshärd man helst undvek. Då för tiden fanns en enda kyrka, som sällan besöktes, men sju krogar, hvarje afton till trängsel fyllda af män, kvinnor och barn som i dryckeslag bortslösade sina förtjänster, sin hälsa och den moraliska motståndskraft de möjligen en gång ägt.

Jorden rundt East-Aurora var stenig och mager och farmarne så fattiga, att intet brandstodsbolag ville försäkra deras gårdar, såvida de ej bredvid åkerbruket ägnade sig åt något inkomstbringande yrke. En fattig farmare var liktydigt med en ohederlig slusk. Försäkrade han sin lada, brann den ett par veckor senare, men så slugt hade han gått till väga, att bolagen ej kunde komma åt eller lagen fälla honom.

Hvilket underverk har ej åstadkommits på den korta tiden af femton år: I dag är East-Aurora ett idogt samhälle som årligen lockar till sig 30,000 nyfikna och intresserade turister. Gatorna äro breda och af tuktad sten. De nätta låga husen äro omgifna af väl vårdade trädgårdstäppor, och gardinerna innanför de klara fönsterrutorna se ut som om de kommit från Zickermanska hem-

slöjden. De sju krogarna äro försvunna. I East-Aurora finnes numera ingen utskänkningsrätt, och alla dess innevånare äro absolutister. I samhällets två kyrkor samlas hvarje söndag högtidsklädda skaror. Fyra förträffliga skolor finnas, ett vackert folkbibliotek som flitigt brukas. Elektrisk belysning är allmän inom och utom hus. I hvarje hem finnas badrum och värmeledning, med ett ord, det fordna Snaskeby är nu ett veritabelt East-Aurora, morgonrodnadens land.

Hvem har åstadkommit detta under?

Fra Elbertus.

Och hvem är Fra Elbertus? Fra Elbertus, d. v. s. Elbert Hubbard, själen i Roycroftarnes ljus- och lyckovärld, föddes 1854 i Illinois. Hans far, en fattig provinsialläkare med en årlig inkomst ej öfverstigande 5,000 kr., kuskade i ur och skur milslånga vägar till sina patienter. Det hårda arbetet och lifvets skuggsidor, med hvilka han dagligen kom i beröring, gjorde honom inbunden och fåmäld. Plågad af de sjukas nöd och fattigdom tog han ofta soppan från sitt bord för att därmed stärka någon sjukling. Hans hustru var en typisk amerikanska — själfständig, praktisk, snarfyndig och pålitlig, med en orubblig tro på det godas seger och på ljusare tider. Hvardagslifvets grå arbetsenformighet friskade hon upp med den humorns salta hon fått i arf af anglosaxiska förfäder. Hennes motto var: »Do your work the best you can and be kind.» Det blef sonens.

Vid femton års ålder hade han med heder slutat bottenskolan. Väl kunnig i engelska språ-

kets talande, läsande, skrivvande, sitt lands historia och litteratur, skicklig i räkning och bokföring, hemmastadd i Förenta Staternas flora och fauna samt en mästare i all slags slöjd, var han väl rustad att slå sig fram i världen. I likhet med de flesta amerikanska gossar fruktade han ej en dust med lifvet, han tvärtom längtade där-efter.

Så snart han var färdig med skolan, begaf han sig till en farm i hemmets grannskap och arbetade som en fullvuxen karl för en pojkes aflöning. Husbonden var hård och alltför fordrande, och när lönen ej höjdes, begaf sig ynglingen västerut och blef cowboy. Här lärde han sig hänga på hästryggen och skjuta med Winchestergevär, svänga sin lasso och slakta boskap. Här kom han i beröring med en mängd halfvilda pojkar, och de iakttagelser han gjorde och de erfarenheter han upplefde kommo honom till godo i ett senare lifsskede.

Efter ett års äfventyrlif bland bergen reste han ner till Chicago och blef sättare i ett tryckeri. När han gjort sig till herre öfver alla trollkonster inom yrket, slog han sig på litet af hvarje. Vandrars- och nyfikenhetslusten låg honom i blodet. Han vandrade från gård till gård, än som dagsverkare, än som krämare, än som rolighetsminister. I sjöstäderna förtjänade han sitt uppehälle som hamnarbetare, i Boston och Filadelfia som journalist, i New-York och Buffalo som agent för ett större tvåbolag. Så tog han sig en liten frist, antingen för att hälsa på i hemmet eller ock för att dyka ned i bibliotekens gömmor, där han mät-

tade sin vetgiriga själ med det bröd, som räcktes honom af Emerson, Carlyle, Macaulay, Herbert Spencer och Henry George. Under tvåresorna lärde han sig Shakespeares »Hamlet» och »Julius Cæsar» utantill med en half tanke på att ägna sig åt scenen. Slutligen hamnade han i Minnesota och slog sig på lumbertrade. Han reste till Tyskland, studerade där betodling, återvände till Minnesota, uppköpte afverkad skogsmark och odlade betor samt anlade sockerfabriker. Han blef inom kort millionär, men rikedomens vållade honom samvetsoro. Honom hade det kostat så litet att förvärfva den, fabriksarbetarne däremot kostade den svett och möda och ett lifsfarligt arbete utan motsvarande ekonomisk godtgörelse.

Han stod ej ut med de sociala spörsmål, som trängde sig på honom. För att frigöra sig från känslan af ansvar sålde han sina fabriker och lade sig vid Harvards Universitet för att utfylla några luckor i sin bildning. Därefter reste han öfver Atlanten, fotvandrade genom Europa, skref resebref och började sina »Little journeys to the homes of great men and good».

Under sina resor besökte han äfven England och kom där i intim beröring med John Ruskin och William Morris.

Det allvar och den generositet han ärft efter sin far, den snarfyndighet, humor och optimism modren skänkt honom i arf utvecklade sig rikt och mångsidigt under inflytandet af dessa geniala män. Mångt och mycket, öfver hvilket Elbert Hubbard grubblat och känt sig orolig, blef nu till

fast tro och formade sig till ett målmedvetet beslut. Djupt gripen af Ruskins läror ville han återvända till sitt fädernesland och där ägna sitt lif och skänka sin förmögenhet åt de ungas fostran till en rätt frihet, ett sant oberoende och en verklig kärlek till arbetet för arbetets skull.

Hvad lärde han sig af Ruskin?

Den unge amerikanaren kom till England med ett öfverlägset förakt för den lagbundenhet och det tvång, som han ansåg binda och hindra individens utveckling i gamla världen. Han skröt, såsom alla amerikanare göra det, öfver den individuella friheten och oberoendet i Förenta Staterna, jämförde den med ofriheten i England, blef het och vältalig.

»Om hvilken frihet talar Ni,» frågade Ruskin. »Om hvilket oberoende, oberoende af hvad? Af de eviga lagarna? Eller af hvem? De bästa bland människor? Allt i naturen underkastar sig lydnad, sade Ruskin. Allt och alla lyda t. ex. tyngdlagen. Frihetsifrarna yrka på full frihet för människan, oafsedt det bruk hon gör af sin frihet. Låt barnet följa sina instinkter, säger man, låt det välja, då har det uppträdt värdigt och som ett fritt barn anstår. Ofattliga dårskap!»

Nu var det Ruskins tur att blifva het och vältalig.

Han öfverbevisade Elbert Hubbard, att samhället har rätt att ingripa i individens frihet, om denne missbrukar sin frihet till korrupcion. Han öfverbevisade honom om, att det sämsta medlet att förebygga brott är — straff, det bästa — ar-

bete och belöning. »Stöd den goda viljan,» predikade Ruskin. »Vörda dygden, tvinga den lättjefulle att arbeta, gif godt arbete sin goda, fulla lön. Ju arbetsskickligare en man är, ju högre lön bör han uppbära. Tag reda på begåfningen och uppmuntra den. Sök ej göra köpmannen till en målare, en målare till en köpman. Lär dem båda att gåfvan är ett förlänadt pund, för hvilket de skola stånda ansvar, lär dem att det fordras lika stor konst att vara en stor och högsint köpman, som det fordras konst att vara en stor och högsint målare, och båda skola gagna mänskligheten.

Uppsök barnen på vägar och stigar och tvinga dem in i skolor. Vaka öfver att sinnet icke nedtryckes af brist på muskelarbete, intelligensen icke råkar på afvägar genom för mycket vetande. Tala ej endast om *rätten* till arbete, utan äfven om *plikten* att arbeta. En lat tvingar en flitig att arbeta för två. Det är således rätt och billigt att man tvingar den late att underhålla sig själf. Förr än man yrkar på frihet och oberoende gent emot andra bör man stå fri och oberoende gent emot sig själf. Hvertill tjänar det att bryta yttre kedjor, om lastfulla höjelser hålla en fången. Lär barnen lyda i smått som i stort. Det är i en rätt uppfattad underkastelse, som friheten ligger och det är genom den, som vi skola besegra eländet i lifvet, liksom det fula i konsten.»

Genom träget arbete för de fattigas upplysning, menade Ruskin, genom träget motarbetande af lyxen och njutningslystnaden bland de rika och bildade klasserna kan man hos den lidande mänsk-

ligheten återställa den sedliga kraften, den andliga och moraliska skönheten, som nu öfverallt i världen är stadt i beklagansvärdt förfall. — — —

Elbert Hubbard återvände till Amerika. Ej långt från Buffalo byggde han sig ett vackert hem, och här hopade han minnen från färder i gamla världen, konstskatter, taflor, statyetter, böcker, dyrbara möbler och väfnader o. s. v. När han var färdig härmed, började han studera orten och ortens befolkning. Under en af sina fotvandringar kom han till East-Aurora och i obehaglig beröring med dess förvildade ungdom, som förföljde honom och under glåporð bombarderade honom med ruttna äpplen och rännstenens smuts.

Han gick hem till sin villa och funderade på dagens upplevelser med den påföljd att han någon vecka därefter, klädd som simpel arbetare, åter besökte byn. Han iakttog att den manliga befolkningen lefde af tillfälliga dagsverken, att kvinnorna vanskötte sina hem, att de voro begifna på skvaller och intriger, under det att barnen vältrade sig i bygatans smuts under slagsmål och råa ord. Både män och kvinnor höllo om aftnarna till i krogarna. Flickorna gifte sig tidigt och ökade de olyckliga hemmens antal, eller också sökte de sig till städerna och gingo där förlorade i namnlöst elände.

I sanning här var ett rikt arbetsfält för människovännen. Elbert Hubbard insåg, att det vore att börja i galen ände med att omvända föräldrarna. Bland barnen ville han verka och genom dem nå föräldrarna och hemmen.

Snarfyndigheten och humorn kommo honom nu väl till pass. Genom atletiska öfningar och kraftprof vann han snart pojkarnes beundran, genom mildhet, godhet, hjälpsamhet och beröm flickornas. Andlöst lyssnade de till hans många roliga historier om andra länder och folk, och det slutade med att man slogs om honom. Han blef en slags sagohjälte, en trollkarl, en tusenkonstnär.

Han hade en tid bortåt roat dem med historien om Robinson Crœse, och då han drifvit upp deras beundran i önskvärd höjd, utbrast han en dag:

»Tänk om vi skulle leka Robinson Crœse! Få se hvad allt vackert vi kunna göra med våra händer! Få se hvem som blir den fyndigaste att hitta på resurserna!»

Det blef allmän sammanslutning.

Till att börja med tågade man ut i de steniga markerna för att söka lämpligt byggnadsmaterial. I korgar och förskinn plockades sten, och så byggdes verkstaden, the Roycroft Shop i East-Aurora.

De nödvändiga verktygen köpte Elbert Hubbard, men han lärde de unga att tillverka sina egna och att älska dem, såsom man älskar sitt öga. I verkstaden slöjdades, timrades, smiddes; där ritade man mönster och konstruerade maskiner. Elbert Hubbard kritiserade ej felen, hånade ej misstagen. Hvarhelst han upptäckte ett anlag, utvecklade han det. Han berömde välgjordt arbete, eggade, sporrade, uppmuntrade till förnyade ansträngningar. Han klappade den flitige i ryggen, upplyfte den missmodiges hufvud, med ett

ord, han var klippt och skuren att af förvildad ungdom göra hyggligt folk.

Hur snart insåg han ej att ligapojken och ligaflickan är en produkt af lättjan. Han förstod så väl att okynne ej var annat än missriktad energi, energi som gått i frö. Han insåg äfven, att ligaväsen är första steget på brottets bana. Han upptäckte att ligapojken och ligaflickan ofta voro oslipade diamanter, inom hvilka slumrade goda gåfvor och bättre anlag än man ville tillerkänna dem. Begåfvade med fantasi, känsla och själskraft blefvo de utan ledning farliga i sin sträfvan att finna utlopp för allt det som pockade på att få utrymme. Den öfverflödande energien exploderade i okynne och upptåg. Att kasta ruttna äpplen efter oskyldiga vandrare, binda bleckflaskor vid svansen på hundar, kasta sten efter småbarn och kattor, skräna fula visor, slå krokben för gamla herrar, räcka lång näsa åt polisen och slunga glåpord i ansiktet på kvinnor hörde till de mindre förseelserna. Efter att på detta område hafva uttömt sin uppfinningsförmåga blef nästa steg att plundra karamell- och fruktstånd, undersöka rockfickor och fruntimmersväskor o. s. v., besöka utskänkningsställen, tillägna sig spirituosa och till sist tränga sig in i hus och hem och fordra »pengar eller lifvet». Fängelseporten stod nu öppen för dessa samhällets olycksbarn.

Elbert Hubbard ville visa världen, att lig ungdom ej är ett nödvändigt ondt. »The Roycroft Shop» skulle snart göra slut på eländet.

Själ f blef han själen i arbetet, lärde bort alla

de konster han kunde och höll sig ej för god att taga lärdom af de unga, då de stundom serverade en god idé. Då någon vunnit skicklighet inom sitt arbetsområde, upphöjdes han eller hon till arbetsledare och lärare. Intet tvång utöfvades utom i några få fall: all förtäring af starka drycker förbjöds — en drinkare eller rökare hade ingen del i »the Roycroft Shop» — att svärja eller spotta var en osed som ej tolererades; ingen fick vara med om arbetet, som ej först tagit sig ett bad. Det satt hårdt åt till att börja med, men Elbert Hubbard var i dessa punkter obeveklig. Han ställde ej till några scener, han grälade aldrig. Att gå förlustig arbetets lycka och de vackra förströelser som erbjöds de unga var straff nog.

Gossar och flickor fingo en ordentlig dagspenning, de skickligaste högre, de mindre skickliga en lägre. De uppmuntrades att insätta sin arbetsförtjänst mot viss ränta i en af Elbert Hubbard organiserad sparbank. Inflytandet sträckte sig redan på andra året till hemmen. De unga arbetarne togo med sig sina själfgjorda verktyg, lagade trasiga möbler, hyflade golf, målade dörrposter och fönsterkarmar. Flickorna satte upp gardiner, tapetserade, lagade kläder o. s. v. Deras förändrade väsen imponerade på de äldre, som här och hvar började skämmas för sina krogvanor.

Elbert Hubbard lät de unga hållas och uppmuntrade dem att inbjuda de sina att beskåda det arbete som utfördes i »the Roycroft Shop». De kommo, sågo och förundrade sig. Tänk att den slarfviga Dolly alldeles på egen hand satt upp

den präktiga väfven. — Hvem kunde väl tro att Jonny snickrat den möbeln, att Mary tillverkat de där vackra lerkrukorna eller Fred lampetterna i drifven koppar. »Mån tro om Fra Elbertus behöfde mer kullersten till sitt bygge? Han hade varit så snäll mot deras barn.»

Elbert tackade dem med sitt vinnande leende. Visst behöfde han sten, han skulle betala dem en dollar lasset.

Och nu blef det ett körande och byggande. Roycroftarne bredde ut sig allt mer och mer i ett mönstersamhälle, och byn East-Aurora sträfvade att efterlikna det. Hvarje hem snyggades upp och fick sin egen lilla trädgårdstäppa. Krogarne försvunno, kyrkan och skolan kom till heders. De forna ligapojkarna och ligaflickorna hade blifvit samhällsreformatorer.

Utom verkstaden byggdes »the phelanstery», och där inrättades bibliotek, lässalar, klassrum, sällskapsrum, numera en kär tillflyktsort för East-Auroras innevånare efter dagens arbete och mödor. Ett vackert kapell byggdes äfven af kullersten.

»The Roycroft Shop» hade fått sitt namn till minne af tvänne bröder, Samuel och Tomas Roycroft i London, hvilka åren 1650—1690 skapat sig rykte och förmögenhet genom att trycka, handmåla och inbinda vackra böcker. De vunno inom sitt yrke en sådan grad af konstskicklighet, att de upphöjdes till »the kings craftsmen». Det franska »roi» användes i stället för det engelska »king», äraf det angliserade namnet Roycroft. Roycroftare är den som tillverkar möbler, böcker, pryd-

nadsföremål med största möjliga konstnärlighet. Det uppsving konstslöjden under senare år njutit i England beror till stor del på Ruskins och William Morris sträfvan att återupplifva Roycroftarnes utdöende yrkesskicklighet.

Då de amerikanska Roycroftarne stadgat sitt rykte som byggmästare och hemslöjdare, inrättades ett pappersbruk, ett tryckeri och ett bokbinderi med de engelska Roycroftarne som förebild. På det präktigaste papper trycktes Elbert Hubbards »Little journeys» och många essayer i litterära, konstnärliga och sociala spörsmål, alla sprudlande af kvickhet, af oförliknelig humor, af godmodig satir, af entusiasm för allt godt och ädelt och af en bergfast tro på det godas slutliga seger. Dessa essayer illustreras, handmålas och bindas i finaste band. Endast ett visst antal exemplar tryckes och säljes från »the Roycroft Shop». De finnas ej till salu i boklådorna.

Nästa steg var att anlägga en präktig trädgård med ståtliga växthus, hvilka förse staden New-York och kringliggande städer med sköna blommor och härliga frukter. En högt uppdrifven fröhandel bär sig förträffligt. Blomster- och köks-trädgården samt hönseriet faller inom flickornas verksamhetsområde. Vid den lilla floden Cazenovia, som utfaller i Eriesjön, har man byggt ett sågverk och en kvarn.

Hvilka underliga figurer kommer man ej i beröring med, människor, hvilkas ansikten skvallra om genomgångna lidanden, frestelser och nöd. Som höstens brokiga blad hafva de fladdrat ned

i East-Aurora och kommit till hvila där. Så med Sammey, artisen, Ingenalls från Ingenstans. En dag luffade han förbi, stannade af nyfikenhet och blef af de gästvänliga Roycroftarne inbjuden att taga deras morgonland i beskådande. Sammey blef hänförd, stannade kvar och är nu en hän-gifven Roycroftare. Så kom onkel Albert, mannen med den röda näsan och de darrande händerna. Han hade gått igenom Harvard och varurstyf historiker, men alkoholen hade stulit minnets gåfva och tungans värtalighet. Hvad ville han i East-Aurora? Han ville arbeta. Han är nu en af Roycroftarnes skickligaste smeder. Om aftnarna samlar han en ifrigt lyssnande skara omkring sig och skildrar då liffullt och medryckande sådana män och kvinnor som Marcus Aurelius, Seneca, Epiktetus, Britannicus, Paulus, den heliga Franciskus, Catarina af Venedig, Theresa af Avilla, Jean d'Arc, Elisabeth af Thüringen. Onkel Albert har kommit på sin rätta plats och försonar hvad han brutit mot sig själf genom att skänka de unga höga ideal.

Rudolf von Liebich var ett musikgeni på afvägar. Han dirigerar nu en förträfflig goss- och flickorkester, som ej så litet bidrager till nöjet vid alla festliga samkväm.

Ali Baba förrättar gudstjänsterna i kapellet och är dessemellan hufvudträdgårdsmästare. Han planterar och sår på en förhoppning och tror på sol och vår. I fyra år hade han suttit på häkte för inbrott och öfvervåld, då Elbert Hubbard rå-kade på honom. I dag är han ej endast träd-

gårdsmästare i »Sun-up», han är äfven en andens säningsman, en varm, ödmjuk kristen.

»Vi ta emot allt slags folk här, och folk blir det utaf de flesta,» sade Elbert Hubbard. »Gentila, cigarrettrökande unga herrar, som erbjuda sina tjänster som rådgifvare, som ciceroner, som flickbeskyddare äro icke användbara hos oss. Vi följa dem alltid höfligt ned till fyratåget och tillvifta dem ett »bättre lycka västerut.»

»Äro alla Edra lärare och medhjälpare f. d. samhällliga olycksbarn,» frågade jag.

»De flesta, men ej alla. Mästerbokbindaren, Louis Kinder, är införskrifven från Leipzig, där han gått sju år i yrkeslära. Kompetenta bibliofiler försäkra mig att Kinder är öfverlägsen alla Amerikas öfriga bokbindare, och vi frukta ej att täfla med dem. Hur konstnärligt och fulländadt Mr Kinders arbete än är, hans noblaste är dock den uppmuntran och inspiration han förmår meddela de unga.»

»Konstslöjdare äro i allmänhet svartsjuka om sitt yrke,» fortsatte Fra Elbertus. »Ej så med Mr Kinder. Med största tålmod har han lärt bort sin konst till fem unga arbetare i vår verkstad, och de äro nu i stånd att leverera en af Kinder gillad bok. Det tar tid skall jag säga att bli mästare i yrket. I tryckeriet ha vi god hjälp af Karl Rosen och Otto Franz. De där pojkarne ha gjort saker jag gärna skulle vilja skryta med att själf ha gjort, men olyckligtvis har jag bara två händer, och för så vidt jag vet har dygnet inte mer än 24 timmar. Lycklig den man, hvilken i lik-

het med mig har lojala medarbetare och trofasta vänner. De utvidga och komplettera honom åt alla håll.

I verkstäderna äro 325 arbetare sysselsatta. Det finaste arbetet är böckers tryckande, handmålning och inbindning. Modellering och arbeten i terra-cotta intager en bemärkt plats, äfvenså ciselering. Drifvet arbete i järn, koppar och silver har funnit en stor marknad, likaså Roycroftarnes möbler och väfnader.

Tvåne månadsskrifter gifvas ut: »Little journeys» och »the Philistine». »The Philistine» går ut i 100,000 ex. i månaden, »Little journeys» i 60,000. Subskribenterna återsände ofta hela årgången för att inbunden få den tillbaka. Tidsskriftsinbindningen sysselsätter en mängd af de yngre flickorna och pojkarne.

Initialernas och titelbladens handmålning är en viktig insats i Roycroftarnes konstslöjdsverksamhet och i Amerika deras specialitet. Återupplifvandet af denna döda konstart har väckt berättigad uppmärksamhet. British Museum i London och biblioteket i Haag hafva gjort stora och smickrande beställningar.

Roycroftarne äro en korporation, och alla medarbetare äro delägare. Ingen utomstående har del i företaget, och den som går ur bolaget måste sälja sin andel till Roycroftarne. Denna kooperativa plan verkar synnerligen stimulerande och har utvecklat en individuell skicklighet, lojalitet mot institutionen samt ett kamratskap medlemmarna emellan, som varit höjande och upplyf-

tande på alla områden. Hvarenda en som arbetar i verkstaden, om det så gäller att endast sopa golven, känner att han är en del af det hela, en nödvändig kugge, utan hvilkens ärliga arbete det stora maskineriet skulle stanna. Ytterst få anse sig vara förmer än de andra. Det påstås att Ali Baba stundom inbillar sig vara det hela. Elbert Hubbard ler godmodigt, slår honom på axeln och säger: »Rätt så, gamle vän, öfvernit är bättre än intet nit. En arbetares tillförsikt och själfkänsla bör uppmuntras. Herrar »*kan ej*» utföra sållan storverk. Själfsäkerhet och själfkänsla är bättre än slö liknöjdhet.»

Många tillfällen till utvecklande nöjen och förströelser erbjudas Roycroftarne. I arbetarnes stora matsal sitta ofta distinguerade män och kvinnor till bords med dem. Vackra tal och bordvisor aflösa då hvarandra, och under därpå följande aftonsamkväm umgås man med sådana andar som Shakespeare, Carlyle, Ruskin, Morris, Rudyard Kipling, Walt Whitman, Goethe, Ibsen, Björnson m. fl. Att nämna de många konstnärer och föreläsare som roat gossarne och flickorna i East-Aurora skulle vara en omöjlig uppgift. Det händer ett par gånger om året att någon teatertrupp kommer och gifver en gratisföreställning. Sålunda gafs förra vintern »Everyman» af Charles Rann Kennedys förträffliga trupp. Bostons operasällskap uppträdde förra vintern i Buffalo. Direktör Henry Clay Barnebee tog med sig ett halft dussin af sina bästa förmågor och gjorde en afstickare till East-Aurora för att göra bekanskap

med originalet Fra Elbertus. En ung flicka blef deras vägviserska genom verkstäderna och anläggningarna, och då sällskapet slutligen hamnade i sällskapsrummen, hade förtjusningen nått kokpunkten. Mr Barnebee erbjöd sig att sjunga, och Fra Elbertus skickade ilbud att alla skulle infinna sig i kapellet. Inom fem minuter var det fylldt till sista plats af en skara gossar och flickor i förskinn och hushållsförkläden, en glad, tacksam publik.

»Den inspirerade också Mr Barnebee, må ni tro,» sade Fra Elbertus. »Aldrig har jag sett honom sådan. Han sjöng, deklamerade, föredrog historier under en timmes tid och i andlös spänning följde de unga hans skiftande stämningar. En af flickorna hviskade till mig, då allt var slut: »Jag undrar hvilken sorg tär Mr Barnebees hjärta, han är så underligt glad». — Jag behöfver ej säga att flickan som fällde yttrandet själf tömt sorgens kalk i botten. Vi ha många sådana och de som ansetts för fallna äro nu våra bästa, mest lojala medarbetare. Alltmer kommer jag till den öfvertygelsen, att förfall och elände ej är annat än missriktad energi, att dåliga människor på det hela äro bra människor, som uttryckt sig illa af brist på förståelse och ledning. Kära fröken, det mesta onda i världen beror på att vi ej försöka förstå hvarandra.»

Han teg en stund och fortfor därefter:

»Det finnes en ädel konst, den svåraste och största af alla, större än skaldekonsten, större än någon af de sköna konsterna, men den som idkar

den behöfver ej vara konstnär. Den konsten är konsten att förstå andra.»

»Blir ni aldrig besviknen på dessa unga?» frågade jag.

»Sällan,» svarade Fra Elbertus. »De äro så tacksamma och så ifriga att kultivera sina gåfvor och anlag. Jag tror på själfuppföstran. Den som uppföstr sig själf uppföstr samhället. Att se, lyssna, tänka, vilja, känna, veta; att vara tålig och fördragsam: att tala mildt; att föra sig stillsamt; att vara glad och vänlig; att moderera sin röst, se där de medel som verka uppföstrande på andra. Dessa medel förskaffar en hvar som rätt brukar dem de bästas kärlek och tillgifvenhet. Beställde vi om eget hus i stället för andras, skulle världen vara bättre än den är. Det klokaste sätet att gagna mänskligheten är att gifva akt på egna brister och skänka sin omgifning tid och andrum att bota sina. Jag känner ej till någon bättre metod i dygdens undervisande än att själf utöfva den. Handling är bättre än ord.»

Jag kan ej bättre afsluta denna lilla karaktärs-skildring om Roycroftarne än genom att nedskrifva ett karaktäristiskt bref från Fra Elbertus, som jag mottog några dagar innan jag lämnade Amerika.

»För inte längesedan stannade en dam, på väg från New-York till Chicago, i Buffalo, och så reste hon hit ut och hälsade på oss Roycroftare. Hon hade aldrig varit här förut, och hon gick så smått och förundrade sig öfver allt hon såg och förnam.

Bland mycket annat, öfver hvilket hon ut-

tryckte sin förvåning var notiserna på anslags-
taflorna. Hon läste högt på en: »Den grekiska
historieklassen möter i afton 7,30 i ekrummet.»

Ifrågavarande dams man var professor i his-
toria i Columbia Universitetet, och hon blef högst
intresserad, då hon fick syn på notisen.

»Hvem undervisar i grekisk historia,» frågade
hon flickan som tjänade som ciceron.

»Mr M'Vulcan, smeden!»

»Hvad säger ni, en smed föreläsare i grekisk
historia?»

»Ja, hvarför inte, är det något märkvärdigt
med det?»

»Låt mig se honom,» bad professorskan utan
att vidare gifva sig in på ämnet.

De begåfvo sig till smedjan, och där stod
M'Vulcan och hans lärjungar vid staden och
smidde så att gnistorna sprakade om dem.

»Där är han, kom skall jag presentera er,»
sade flickan, som trodde att gästen önskade ett
tankeutbyte i grekisk historia.

»Nej, jag vill inte tala med honom, jag skulle
kunna bli besviken. Jag vill endast komma ihåg,
att här kan en man vara en professor och äfven
något mer.»

»Ni menar väl smed och något mer,» frågade
flickan.

»Nej, jag menar precis hvad jag säger och
det utan afsigt att nedsätta min man. Han be-
klagar sig ofta öfver att han endast kan tala —
han skulle så gärna vilja arbeta — arbeta med
sina händer, förstår ni.

Och när hon så fick veta att M'Vulcans medarbetare vid städet Ali Baba var präst, trodde hon fullt och fast, att hon fått se en skymt af Utopia.

Men det är inte Utopia, det är endast en milstolpe med ett finger som visar vägen.

Om en människa idkar kroppsarbete i tolf runda timmar, så är det slut med nerver och muskler. Hvem undrar på om han eller hon efter dagssläpet söker förinta sina värkande lemmar i bedöfningsmedel? Krogen blir då en mera lockande plats än läsestugan.

Man har fått för mycket af det som annars utgör lifvets högsta goda — arbete.

Och så har den fått, som i runda tolf timmar och litet till suttit fördjupad i böcker. Äfven han stimulerar sina domnade tankar.

Dessa två måste föras tillsammans och lära sig bära en del af hvarandras bördor. De måste fatta hvarandras händer i ömsesidig aktning, i ömsesidig förståelse till ömsesidig hjälp. Då blir af paret två harmoniska starka och helgjutna män i stället för två förbråkade och utpinade nervknippen.

Vi lefva i en underbar tid. Milstolparna äro många. Må vi ej gå förbi dem i blindo, må vi aktgifva på fingervisningen.

Hvad var väl för underligt uti att en professor i grekisk historia äfven bevisade sig vara en skicklig smed?

Var ej Kristus timmerman, Paulus tältmakare, Robert Collyer smed, Elih Burett skomakare.

Alla dessa sutto än vid de rikes och lärdes bord, än vid de syndares och publikaners.

Vi ha ända tills i dag invaggat oss i den tron, att en bildad man måste vara mer eller mindre praktiskt oduglig, en praktiskt duglig man mer eller mindre obildad. En vacker bildad kvinna har intet annat att göra än att sitta där och vara vacker och prata litet konstgjord bildning. En författare, en vetenskapsman, en konstnär poserar i litteratur, i vetenskaperna, i konst. Man må ha en fläckad, en grof själ, men Gud hjälpe den som har grofva, fläckiga händer.

Kroppsarbetet är en vigtig del af en människas uppfostran. Alla borde lära sig ett handverk. Vi ha begått det ödesdigra misstaget att skänka all kultur åt ett stånd, allt kroppsarbete åt ett annat, och båda hafva blifvit lidande därpå. Här i Nya Världen ha vi det kanske en smula bättre ställt i det afseendet, ehuru ståndsskillnaden och högfärden är i stadigt stigande. Penningehögmodet är starkare hos oss och sämre än klasshögmodet hos er i Europa. Vi ha vräkt pengar omkring oss, och vi ha bedrifvit sport i välgörenhet. Fattigdom kan kureras. Vi ha invaggat oss i den tron att man bara behöfde gifva fattigt folk pengar för att fördrifva fattigdomen. Vi hafva varit för lata och bekväma att tränga till djupet af problemet. Vår s. k. välgörenhet har stor skuld i den inrotade fattigdom vi se t. ex. i the Bowery och Madison Aven.; stora inkomster kurerar ej sköteslöshet, egoism, moralisk stagnation, moralisk degeneration. Häf dem genom att

i tid taga er an barnen, ungdomen, bibringa dem en rätt upplysning om sitt människovärde, om sin höga bestämmelse och sitt stora ansvar inför Skaparen, sitt stora ansvar gent emot kommande slakten, och fattigdomen skall år för år begränsas. Endast tanklösa och inskränkta människor skylla fattigdomen på slumpen — på ödet — på otur — på olyckor. Ingen annan olycka än sjukdom och underbetaldt arbete kan vara orsak till fattigdom.

Det gladdde mig att ni så varmt intresserade er för våra kvinnor och att ni var vänlig mot dem. Uselt betaladt arbete är ofta skuld till deras fattigdom, och fattigdomen tvingar dem in på vägar, vid hvilka de själfva vämjäs. Jag blir lätt upp-rörd inför kvinnoproblemet. Hur många kvinnor famla ej i mörkret och gå öfver bord. I djupa vatten kämpa de sedan för lifvet. Samhällsförbättrarne och sedlighetsiffrarne stå färdiga med lifräddningsbojen, men innan de kasta ut den, vilja de veta, hur djupt den olyckliga sjunkit. Hon lämnas ofta ensam i kampen för sin dygd och sin renhet, först när den är fläckad kastar man ut linan. Hur många s. k. fallna kvinnor kämpa ej med Gud i bönen, ligga som synderskan förkrossade, förtviflade. Ack! — för den som fallit är det hardt när omöjligt få fast mark under fötterna, att få börja nytt lif på nya vägar. Roycroftarne begära aldrig prästbetyg. Kristus vände aldrig någon synderska ryggen. Vi hafva i dag tvåhundra flickor i våra verkstäder och hem. Vi veta mycket litet om dem. Det enda vi med säkerhet veta är, att de hunnit fram till en milstolpe,

där kärleksfulla händer söka visa dem den »bättre vägen».

Vi taga fasta på det goda som finnes i hvarje själ, och vi vädja till detta goda. Att denna vår metod är välbetänkt bevisas af resultatens. Dessa åt det onda prisgifna gossar och flickor äro nu lyckliga, harmoniska människobarn, hängifna sitt arbete. De äro trogna, lojala Roycroftare. Har ni aldrig varit föremål för en räddad människas tacksamma kärlek och trofasta hängifvenhet, så har ni gått miste om den vackraste kärlek och den finaste hängifvenhet världen har att bjuda oss.»

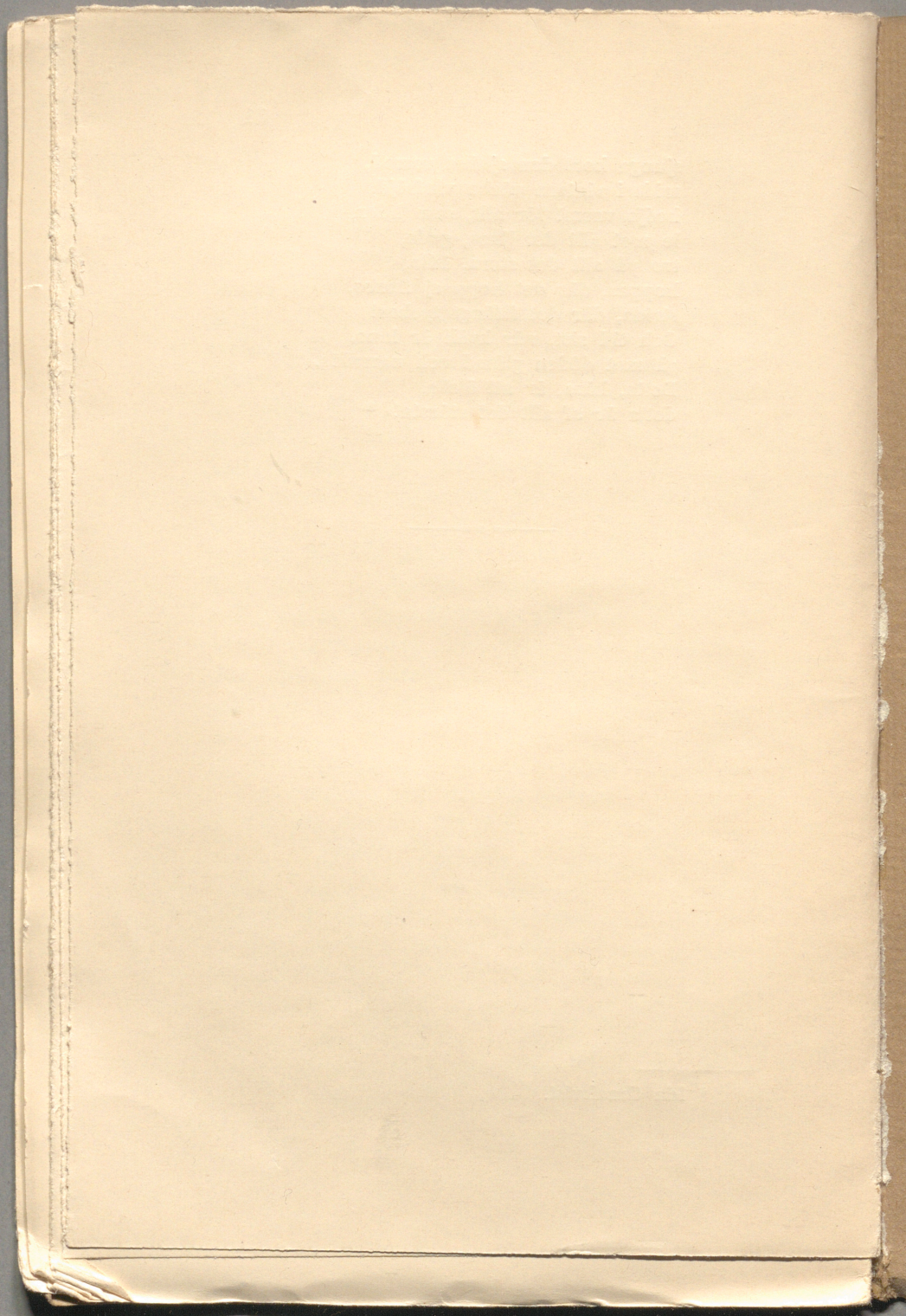
Då jag från fönstret i min resvagn med ögonen följde Cazenovios silfverband, där det slingrade sig ned mot Eriesjön, föll mig i minnet en liten vacker svensk dikt, som så väl passar in på Fra Elbertus lifsgärning att den här må fogas som slutord till denna konturteckning.

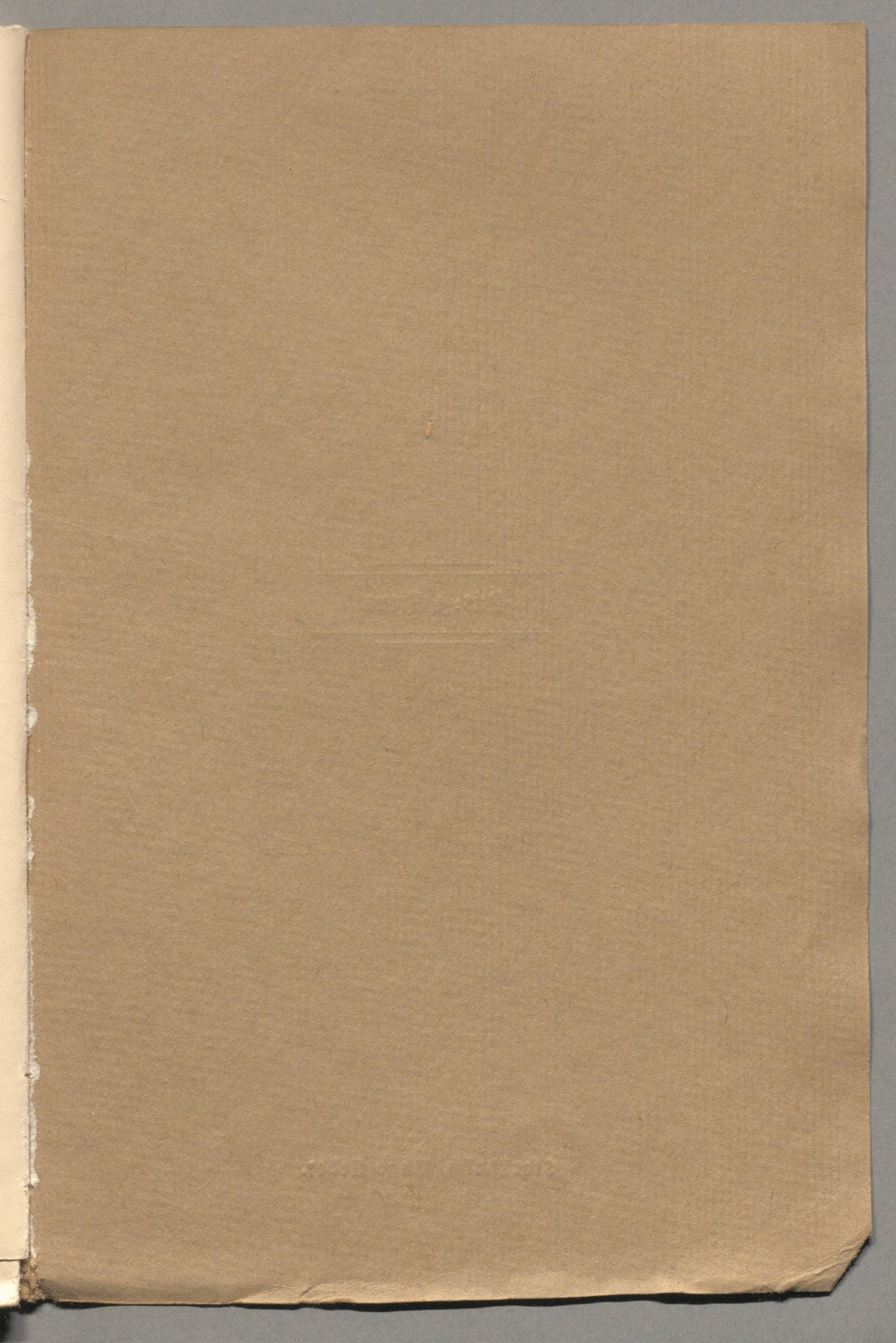
»Vet du hvad det är att älska?
 Jag vill säga dig det, kära,
 så, som jag det själf förnummit
 i en drömmens stund, då kring mig
 allt var ro och ljus och trefnad.
 Älska är att bära bördor
 åt den trötte, åt den svaga,
 vandra genom ödemarken,
 då man kunde hafva hvila,
 glömma sina egna sorger
 för att glädjas med de glada,
 plocka blommor åt de många,
 som af hvardagsmödan tynges,
 tälja sagor blidt för barnen,

sjunga bort den sjukes vemod,
midt i vintern väcka vårfröjd,
bedja varmt för allt, som lider,
le mot allt det ljusa, goda,
tro på allt det stora, ädla,
hoppas, där det hopp ej finnes,
strida, där det fåfängt tyckes!
Och till sist, när kväll är inne,
gå mot döden glömd och namnlös.
Detta, kära, är att älska,
detta är af allt det största! * *

* Ida Grankvist.

Pris: 1 Krona

Stockholm, Hugo Geber.